

УДК 811.161.2'28

DOI: <https://doi.org/10.31499/2415-8828.2.2021.246092>Тетяна Тищенко*

ПРИНЦИПИ УКЛАДАННЯ СЛОВНИКА СХІДНОПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРОК

У статті вказано на ключову роль діалектних словників у справі збереження національної пам'яті народу та національних духовних цінностей. Виявлено, що діалектологи-лексикографи по-різному маркують реєстри діалектних слів (словник, короткий словник, лексикон, лексика, матеріали до словника, словничок та ін.). Проаналізовано українські діалектні словники за повнотою представлення лексики й охопленням діалектних ареалів та особливості репрезентації регіональної лексики в тематичних словниках із говірок Східного Поділля. Визначено мету, завдання, принципи укладання та формат багатомовного видання Словника східноподільських говірок.

Окреслено значення Словника східноподільських говірок для українського мовознавства, що стане джерельною базою для наступних мовознавчих досліджень.

Ключові слова: східноподільські говірки, діалектний словник, діалектна лексикографія, Словник східноподільських говірок.

Tyshchenko Tetiana. Principles of the compilation of East-Podillia dialects.

A key role of dialect dictionaries in the preservation of the national memory of the people and national moral values is emphasized in the paper. It has been stated that dialect vocabulary compiled in the dictionary is of great heuristic value, as it expresses a historical progress of the nation in its work, with customs and beliefs, the whole outlook in general, which is why it is a required source for the reconstruction of the ancient condition of a material and moral culture of native speakers.

It has been found out that some specialists in dialectology-lexicography mark the registries of dialect words differently (dictionary, short dictionary, lexicon, vocabulary, materials for dictionary, small dictionary, etc.). Ukrainian dialect dictionaries were analyzed as to their completeness of vocabulary presentations, the coverage of dialect areas and some peculiarities of the representation of regional vocabulary in thematic dictionaries which contained the dialects of East Podillia.

The purpose and the task of the compilation of the Dictionary of East-Podillia dialects as well as its format/size were defined. Foreign analogs of such creation, in particular Podillia ones, were noticed. The principles of the compilation of a multi-volume edition of the Dictionary of East-Podillia dialects according to the thematic groups were worked out.

The importance of the Dictionary of East-Podillia dialects for Ukrainian language studies has been underlined, as it will become a profound source for further language research.

Keywords: East-Podillia dialects, dialect dictionary, dialect lexicography, Dictionary of east-Podillia dialects.

Актуальність. У справі збереження національної пам'яті народу та національних духовних цінностей значна роль належить діалектним словникам, оскільки «діалектна лексика має велику евристичну цінність, вона відображає історичний поступ народу в його праці, зі звичаями і вірування, весь світогляд у цілому, а тому є необхідним джерелом для реконструкції давнішого стану матеріальної і духовної культури носіїв мови» [Гриценко 1984, с. 3].

Українська діалектна лексикографія перебуває вже більше століття на шляху пошуків репрезентації діалектного багатства української мови, про що свідчать лише назви таких праць, наприклад, *словник* [Аркушин, 2000; Ващенко 1960; Глуховцева та ін. 2002; Мартинова, Щербина 2020; Леснова 2013; Лисенко 1974; Чабаненко 1992; Шило 2008], *короткий словник* [Закревська 1997;

* **Тетяна Тищенко**, кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри української мови та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Умань, Україна); e-mail: ttm1609@ukr.net.

Свтушок 1997; Веремійчик 1995], *лексикон* [Хобзей та ін. 2013; Хобзей та ін. 2009], *лексика* [Берлізов 1959; Тищенко 2008], *матеріали до словника* [Бандрівський 1961; Коваленко 2001; Піпаш, Галас 2005; Омельченко, Клименко 2006; Панцьо 2009; Гороф'янюк 2021], *словничок* [Аркушин 1996 та ін.], *словник специфічної лексики* [Дзензелівський 1958; Лисенко 1958], *знадобу до словаря* [Верхратський 1877; Верхратський 1908], *словарець* [Верхратський 1902], *початки до уложення* [Верхратський 1864], *словарчик* [Верхратський 1900] та ін.

За охопленням діалектного слова лексикографічні праці поділяють на диференційні та повні. Більшість словників в українському мовознавстві є диференційного типу, характер подання матеріалів у яких переважно диференційний відносно структури літературної мови, добір явищ спрямований на використання в глотогенетичних дослідженнях [Гриценко 2004, с. 151]. Це словники окремих ареалів української мови, з-поміж яких вирізняються «Словник західноpodільських говірок» у 2-х томах Г. Аркушина [Аркушин 2000], «Словник буковинських говірок» за загальною редакцією Н. Гуйванюк [Гуйванюк 2005], «Наддністрянський регіональний словник» Г. Шила [Шило 2008], «Словник говірок Нижньої Наддніпряниці» В. Чабаненка [Чабаненко 1992], «Словник бойківських говірок» М. Онишкевича [Онишкевич 1984], «Словник поліських говорів» П. Лисенка [Лисенко 1974], Словник українських говорів Одещини за ред. О. Бондаря [Бондар 2011], «Гуцульські світи. Лексикон» Н. Хобзей, Т. Ястремської, Г. Дидик-Меуш, О. Сімович [Хобзей та ін. 2013], «Словник середньонаддніпрянських говірок» Г. Мартинової і Т. Щербини [Мартинова, Щербина 2020] та ін., які є найповнішими опублікованими збірками лексики українських говірок.

Дослідники зауважують, що укладання повного словника можливо теоретично, проте на практиці мало зреалізовано. Прикладами повного словника є словники говірок, що репрезентують лексику окремих тематичних груп, наприклад словники Г. Аркушина (мисливська лексика) [Аркушин 1991], Г. Березовської (назви одягу, взуття і прикрас) [Березовська 2010], Г. Гримашевич (назви одягу і взуття) [Гримашевич 2002], Н. Хобзей (міфологічна лексика) [Хобзей 2002], Т. Тищенко (лексика бджільництва) [Тищенко 2008], О. Вікторіної (народної медицини та лікувальної магії) [Вікторіна 2006] та ін.

Різні діалектні ареали лексикографічно репрезентовані неоднаково. Найбільш лексикографічно репрезентовано говори південно-західного діалекту [Верхратський 1864; 1900; 1902; Гуйванюк 2005; Шило 2008; Онишкевич 1984; Н. Хобзей, Т. Ястремська, Г. Дидик-Меуш, О. Сімович 2013; Хобзей 2002; Сабадош 2008; Голянич 2018; Турчин 2011; Дидик-Меуш 2021 та ін.].

Сучасні словники однієї говірки продовжують традиції відомих діалектологів-лексикографів минулого століття. Як правило, це словники рідної говірки укладача, що допомагає йому, як носієві, найповніше відтворити семантику та фонетичні варіанти діалектного слова. Прикладом таких словників є «Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району» [Сабадош 2008], «Словник села Тилич на Лемківщині» [Турчин 2011], «Лексикон львівський: поважно і на жарт» Н. Хобзей, Т. Ястремської, О. Сімович, Г. Дидик-Меуш [Хобзей та ін. 2009], «Мовний портрет села Тюдів. Словник у 2-х томах» М. Голянич [Голянич 2018], «Мокряни. Говірка маминого села. Словник» Г. Дидик-Меуш [Дидик-Меуш 2021].

Першою спробою об'єднати наявну в українському діалектному мовленні лексику однієї тематичної групи, оцінну лексику, що характеризує людину, є «Словник оцінних номенів людини в українських діалектах» В. Леснової [Леснова 2013]. Цей словник укладено на основі регіональних словників та словників однієї говірки. У реєстрі словника подано 5290 лексичних одиниць (не враховуючи фонетичних та акцентних варіантів). Такий словник дасть змогу науковцям одержати інформацію про діалектні лексичні засоби української мови. За його допомогою вчені легко зможуть встановити, які діалектні лексичні одиниці поширені в усіх чи багатьох говорах, що становлять специфіку окремих говірок, а які взагалі є ендемічними.

П. Гриценко зауважує, що «значення словника не вичерпується експлікацією лексики – це імпульс для нових лексикологічних, історико-етимологічних та етногенетичних студій, надійне джерело інформації для синтетичних праць про говір. Словник може бути потрактований як своєрідний питальник для наступних польових обстежень говірок з метою уточнення географії, семантики кожної із зафіксованих лексем, і як база для розгортання регіональних семасіологічних та лінгвогеографічних студій над відповідними говірками» [Гриценко 2005а, с. 4].

Мета – вивчити способи лексикографічного представлення діалектної лексики різних ареалів української мови та виробити принципи, завдання й формат «Словника східноpodільських говірок».

Джерела дослідження. У статті проаналізовано друковані та рукописні тематичні словники із серії «Словник подільських говірок», укладені в Східноpodільському лінгвокраєзнавчому центрі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, зокрема авторські словники «Лексика бджільництва Східного Поділля» [Тищенко 2008] та «Східноpodільський родильний обряд: лексикографічний та текстовий описи» [Тищенко 2014], рукописні «Лексика рибальства в східноpodільських говірках» та «тваринницька лексика в східноpodільських говірках», словники Г. Березовської «Словник назв одягу та взуття у східноpodільських говірках» [Березовська 2010], В. Швець «Лексика традиційного різьблення Уманщини» [Швець 2012], Л. Поліщук «Лексика традиційного будівництва на Східному Поділлі» [Поліщук 2015], О. Осирка «Матеріали до “Словника назв їжі та напоїв у східноpodільських говірках”» [Осирка 2020].

Найбільша мережа (207 досліджених говірок) у «Словнику назв одягу та взуття у східноpodільських говірках», мережа інших словників переважно накладається на неї.

Для вивчення лексичного складу східноpodільських говірок важливою є зведена праця «Матеріали до словника подільського говору», яка укладена І. Гороф'янюк і репрезентує лексикографічну інформацію із трьох джерел, зокрема машинопису «Словника діалектної лексики Вінниччини», де подані матеріали минулого століття, та праць початку ХХІ ст. – «Словника буковинських говірок» та «Словника українських говорів Одещини». У Матеріалах подано лексеми з населених пунктів Бершадського, Гайсинського, Іллінецького, Теплицького, Чечельницького р-нів Вінницької області, Монастирищенського – Черкаської, Савранського, Балтського – Одеської – говірок, які ми уналежнюємо до східноpodільських. Багато зареєстрованих лексем у «Словнику діалектної лексики Вінниччини» зафіксовано в тематичних словниках східноpodільських говірок, що є об'єктом нашого дослідження [Гороф'янюк 2021].

Теоретичною основою для реалізації проєкту «Словник східноpodільських говірок» є праці відомих українських діалектологів П. Гриценка [Гриченко 2005], Н. Хобзей [Хобзей 2005], І. Гороф'янюк [Гороф'янюк 2006].

П. Гриченко зауважує, що «збирання та упорядкування лексики говірок – це етап у створенні належної емпіричної бази для наступних досліджень, оскільки первісно зібрана лексика часто не сповна забезпечує користувача необхідним матеріалом, становлячи основу для докладнішого його збирання, базу питальника для наступного опрацювання лексики говірок» [Гриченко 2005б, с. 19]. Сучасний діалектний словник повинен забезпечувати, на переконання П. Гриценка, 1) якість лексичного реєстру, 2) якість відбиття семантики, 3) точність локалізації лексикографованих лексем [цит. за: Гороф'янюк 2021, с. 11].

Зафіксувати мовні явища в говірці, притаманні літературному стандарту, та власне діалектні форми – призначення повних словників. У питальнику Й. Дзензелівського визначено близько 30 тематичних груп, за якими діалектологи збирають матеріал до ЛАУМ і, відповідно, до тематичних словників. Укласти повний словник говірки за матеріалами 30 тематичних груп в один том нереально.

Словник східноpodільських говірок передбачаємо як багатотомне видання. Прикладом для укладання такого словника може бути словник польської дослідниці Галини Пильцової «Słownik gwar Lubelszczyzny», що має вже 5 томів. Кожен том присвячений одній чи кільком близьким тематичним групам лексики (I том – Рільництво; II – Рільництво; III – Тваринний світ; IV – Сад і город; V – Будівництво. Подвір'я) [Пильцова 2015]. Чи Słownik języka mieszkańców powiatu kolskiego за редакцією Блажея Осовського (I том – Господар; II том – Господиня) [Осовський 2018]. Подібним може бути і «Словник східноpodільських говірок», тим паче, що повні словники окремих тематичних груп зі східноpodільських говірок ми вже маємо.

Отже, «Словник східноpodільських говірок» – умовна назва серії тематичних словників говірок Східного Поділля, у яких однаково чи майже однаково репрезентовано лексику різних тематичних груп у східноpodільських говірках.

Побудова словникової статті. Словникові статті в словниках східноpodільських говірок побудовані майже за однаковим принципом.

1. Реєстрові слова засобами графіки української мови подані в алфавітному порядку в наддіалектній формі (якщо така є). Фонетичні варіанти подано курсивом у цій же статті після реєстрового слова.

ОСІНКА *o's'inka* (Нов., Ят. ...), *go's'inka* (Т., Пер., Рос.,), ж. р. 1. Будьяка осіння куртка (Нов., Ул., ...) ... [Березовська 2010, с. 186].

ТІМЕНИЦЯ *t'imɛ'niɥ'a* (Черп.), *tɛme'niɥ'a* (Добр., Гайс.), *t'imɛ'niɥ'a* (НО), *t'imɛ'niɥ'a* (Яг.), *t'imɛ'niɥ'a* (Лук.), ж.р. Шкірка на волосяному покриві голови від народження; **ЛЕП I**: *t'imɛ'niɥ'a* / *маслом з'мазуїут'* / *гре'б'інчиком ви'ч'ісуїут'* (Яг.) [Тищенко 2014, с. 138].

2. Після кожного фонетичного варіанта в дужках вказано його локалізацію через скорочення назви населеного пункту.

3. Граматичні ремарки (збірні іменники, ті, що вживаються тільки в множині, рід) подані після фонетичних варіантів.

4. Семантика. Перший словник «Лексика бджільництва Східного Поділля» був укладений за принципом, запропонованим львівськими діалектологами-лексикографами на чолі з Н. Хобзей і апробованим у виданнях

із серії «Діалектологічна скриня» [Хобзей та ін. 2009; Хобзей та ін. 2013; Шило 2008; Негрич 2008 та ін.]. У словнику «Лексика бджільництва Східного Поділля» та рукописному словнику тваринницької лексики семантику слова передано за допомогою відсилання до синонімічного реєстрового слова, наприклад: **ГОДОВИК** *годо'вик, ч. р.* → **бичок річний** (Куял., Осіт., Мит., Антон., Семир., Даш.), проте для нас такий формат виявився незручним у користуванні. Крім того, відсилання до синонімічного слова хоч і дає змогу зробити словник компактним, проте може спричинити втрату якогось відтінка в значенні лексеми. У наступних словниках семантику реєстрового слова витлумачено в кожній статті лексичним відповідником літературної мови, в окремих випадках – описово.

5. Синоніми. У словниках назв одягу та взуття у східноpodільських говірках та лексики родильного обряду після тлумачення слова через крапку з комою подано синонімічне реєстрове слово, а біля нього через дві риски подано весь синонімічний ряд:

ЛІВША *л'іу'ша* (Пуг., Кон., Сал., Трост., Й., Лук., Родн., ММ, Кальн., Торч., Тепл., Ст., Сок., Зв., Кн., Кош., НО, Гран., Дуб., ББ, Кал., Харк., Терн., ВМ, ВС, Топ.), сп. р. Людина, яка більше роботи виконує лівою рукою: *л'іу'ша / то не пра'уда / іа сво'їм / тоже да'вала / л'іву / першу груд' / і во'ни не и л'іу'ш'і* (Гайс.) || **лівак, лівачка, ліворукий, ліворучниця, лівшак.**

ЛІВШАК *л'іу'шак* (Кочуб.), ч. р. Чоловік, який більше роботи виконує лівою рукою; **лівша** [Тищенко 2014, с. 71].

В інших словниках синоніми репрезентовано так само.

6. Усі значення полісемічного слова подано в одній статті з увагою до його локалізації:

ПІДБІЙ *п'ід'б'їй*, ч. р. 1. Смужка тканини, пришита зісподу спідниці; **лиштвa 1** (Мел., Мар., Дж., ...). 2. Вузька міцна стрічка, пришита з вивороту внизу штанини; **стрічка 3** (Нов., Лоз., С., ...). 3. Матеріал, пришитий зісподу одягу; **підкладка 1** (Соф., Ят., Ж., ...). 4. Утеплена підкладка у верхньому одязі (Чеч., Люш., Юр., ...). 5. Хутряна підкладка у верхньому одязі (Ол., Черп., Бок. ...). 6. Підшивка під борти (Кривч., Ост., Вишн.). 7. Набійка на підборові взуття; **набійка 5** (Коб.) [Березовська 2010, с. 203].

7. Омоніми в словниках подано, як і прийнято загальною лексикографічною практикою, окремими статтями:

БАБКА¹ *баб'ка*, ж. р. 1) Бабуся (внп). 2) Жінка, яка приймала роди; **бабаповитуха** (Бендз., Пол. Циб., Од.): *'те'пер / то це аку'шерки при'майут' / а / ран'ше / бабки / їх було ба'гато / ме'не хто ш / баб'ка при'мали / баба / В'іхторка при'мала / бо во'на бу'ла за / В'іхтором / оце ш пови'туха ц'а / шо при'маїе оц'і'го / роди* (Од.).

БАБКА² *баб'ка* (Дах.), ж. р. Запечена лапша із сиром, яйцями, страва, обов'язкова на рідинах [Тищенко 2014, с. 9].

БИНДА¹ *бинда*, ж. р. 1. Вузька смужка кольорової тканини, що використовується для оздоблення як прикраса; **стрічка 1** (Горш., Ул., Г., Леух., Юр., Сем., ...): *'бинди у с'вато за'їязували* (Дах.); *йак в'ід.а'валас'а н'і'в'еста / то ч'іп'али / дуже ба'гато / бинд'їу / ка'зали / чим / б'іл'ше ў н'і'в'ести / бинд'їу / тим / б'іл'ше ба'гатства* (Харп.). 2. Вузька смужка тканини (Гр., ВТ, Крут., Мел., Сав., ...): *'бинда / це вус'кий ку'сок л'убойі т'кан'і / ўс'таў'анойі ў го'дежу* (Ор.). 3. Стрічка для вплітання в косу; **кісник** (Дах., Мел., Рах., ...). 4. Вузька прозора стрічка, що використовується як прикраса; **бант 1** (Сем., Тер., Ман.). 5. Стрічка

з візерунками (Тан., Тек., Черп., Зат.): *бінда ш і рока / було й аґ би вишита / вибита / вир і б в і з и рунчастий / а л ента чиста* (Черп.).

БИНДА² *бінда*, ж. р. Дошка з одного боку з великими металевими гаками, на які вшали одяг (Ят.) || **вшалка 1** [Березовська 2010, с. 20].

8. Ілюстрації. В усіх словниках більшість лексем проілюстровані окремими реченнями чи мікротекстами, що описують реалію, її значущість для обряду, якщо це обрядова лексика, та дають можливість глибшого тлумачення семантики, розуміння мотивів постання тієї чи тієї лексики:

ЛЮБИСТОК *л у бисток* (внп), ч. р. *Levisticum officinale* L.; любисток, який кляли в купіль дівчинці: *л у бисток клали / шоб хлопці л у били* (Кал.) [Тищенко 2014, с. 72].

ЛЮЛЬКА *л у л ка* (внп), ж. р. Невелике ліжечко для спання і колісання дитини; **коліска**: *л у л ка отако го на полу / і йак лиж і з і гнут і / і о то во но ша талос а* (Черп.) [Тищенко 2014, с. 72].

Атрибутивні сполуки подано в алфавітному порядку на головний компонент, наприклад:

СІМ'Я ЖИТОЧНА *с і м і а житочна* (НО). Багата сім'я [Тищенко 2014, с. 132].

ХРЕСТИНИ ГАРЯЧІ *хрис тини гар ач і* (Кисл., Гиб., Тар., Ст., Сем., Ват.). 1) Хрестини, які швидко проводять, коли дитина дуже хворіє (Сем., Ват., Кисл., Гиб., Тар.): *гар ач і хрис тини / коли ди тина хвор і іє / т реба й і і і с рочно охрис тити / і дут до ц еркв и / о це вийшли / ко го першого ў ст р ічного зуст р іли з л у деї / того б рали за ку м і ю // п іш ли до ц еркв и* (Ват.). 2) Хрестини, на яких присутні багато людей (Сем., Ст.): *на гар ач. і хрис тини кажут / йак зо сто душ ў хат і / а йак т іки п іп і д а чок то хрис тини* (Сем.) [Тищенко 2014, с. 144].

У Словнику подано й фразеологічні одиниці, марковані знаком ♦, наприклад:

♦ **ТРЕТЄ РЕБРО ЗЗАДУ** *т рет е ребро з аду* (Черп.). Дуже далекі родичі [Тищенко 2014, с. 139].

Окремо зауважимо про ілюстрації в словнику «Лексика різьблення Уманщини» В. Швець. Крім мікротекстів, у словнику подано кольорові фотографії, що репрезентують ідеографічну сферу різьблення [Швець 2012].

Отже, українська діалектологія має значні напрацювання у сфері лексикографії: диференційні словники з різних ареалів української мови, словники однієї говірки, повні словники окремих тематичних груп із говірок певного ареалу, аналіз репрезентації матеріалу в яких дав можливість виробити формат словників із серії «Словник подільського говору». Вони вводять у науковий обіг діалектну лексику східноподільських говірок кінця ХХ – початку ХХІ ст. і стануть джерельною базою для подальших мовознавчих досліджень.

Перспективу вбачаємо в доповненні та опублікуванні рукописних словників, укладанні словників інших тематичних груп.

ЛІТЕРАТУРА

- Анохина, В. В. и Никончук, Н. В. (1968). Полесская терминология пчеловодства. [В:] *Лексика Полесья. Материали для полесского диалектного словаря*. Н. И. Толстой (ред.). Москва, с. 320–365.
- Аркушин, Г. (2000). *Словник західнополіських говірок*. У 2 т. Луцьк.
- Аркушин, Г. Л. (1991). Мисливська лексика західнополіського говору. (Матеріали до «Лексичного атласу української мови»). [У:] *Дослідження з української діалектології*. Зб. наук. праць. П. Ю. Гриценко (відп. ред.) та ін. Київ, с. 181–225.
- Аркушин, Г. Л. (1996). Словничок діалектизмів. [В:] Аркушин Г. *Силенька гуторка*. Луцьк, с. 57–133.
- Бандрівський, Д. Г. (1961). Матеріали до діалектного словника Бориславського і суміжних районів Львівської області. [У:] *Дослідження і матеріали з української мови*. І. П. Крип'якевич (відп. ред.). Київ, 1961, т 4, с. 3–14.
- Бевка, О. (2004). *Словник-пам'ятник. Діалектний словник села Поляни Мараморощського комітату*. Ніредьгаза, 178 с.
- Березовська, Г. Г. (2010). *Словник назв одягу та взуття у східнополіських говірках*. Умань, 420 с.
- Берлізов, А. А. (1959). *Лексика рибальства українських говорів Нижнього Подністров'я*. Чернівці, 84 с.
- Брилінський, Д. (1991). *Словник подільських говірок*. Хмельницький, 116 с.
- Веремійчик, І. М. (1995). Короткий словник сільськогосподарської, побутової та ремісничої лексики. [У:] *Традиційні знаряддя праці, промисли і ремесла на Волині*. Луцьк, с. 118–221.
- Вашенко, В. С. (1960). *Словник полтавських говорів*. Харків, вип. 1, 107 с.
- Верхратський, І. (1902). Словарець. [У:] Верхратський І. *Про говір галицьких лемків*. Львів, с. 388–487.
- Верхратський, І. (1900). Словарчик. [У:] Верхратський І. Про говор долівський. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. Львів, т. XXXV–XXXVI, с. 94–127.
- Верхратський, І. (1877). *Знадоби до словаря южноруського*. Львів, 88 с.
- Верхратський, І. (1908). Нові знадоби номенклатури і термінології природописної, народної, збирані між людьми. [У:] *Збірник математично-природописної лікарської секції НТШ*. Львів, т. 12, с. 13–23.
- Верхратський, І. (1864). *Початки до уложення номенклатури и терминологии природописной, народной и заметка о волосьюмъ-науку*. Львів, т. 1, 18 с.
- Вікторіна, О. (2008). Принципи укладання словника лексики та фразеології народної медицини й лікувальної магії Кіровоградщини. [У:] *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Українська діалектна лексика як об'єкт словникарства та лінгвогеографії (до 100-річчя від дня народження М. А. Грицака)*. Ужгород, вип. 12, с. 94–98.
- Вікторіна, О. М. (2006). *Словник лексики та фразеології народної медицини й лікувальної магії Кіровоградщини*. Кіровоград, 436 с.
- Горбач, О. (1997). Діалектний словник села Поляни над р. Русковою (Румунія). [У:] Горбач О. *Зібрані статті VIII: Історія мови. Діалектологія. Лексикологія*. Мюнхен, С. 279–322.
- Гримашевич, Г. І. (2002). *Словник назв одягу та взуття середньополіських і суміжних говірок*. Житомир, 184 с.
- Гриценко, П. (2005а). Відкриваючи словник ... [У:] *Словник буковинських говірок*. Н. В. Гуйванюк (ред.). Чернівці, с. 3–4.
- Гриценко, П. Ю. (2004). Діалектологія. [В:] *Українська мова. Енциклопедія*. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. (ред. кол.). Київ, с. 149–151.
- Гриценко, П. Ю. (1984). *Модельвання системи діалектної лексики*. Київ, 226 с.
- Гриценко, П. Ю. (2005б). Українська діалектна лексика: реальність і опис (деякі аспекти). [У:] *Діалектна лексика: лексикологічний, лексикографічний та лінгвогеографічний аспекти*. Матеріали доповідей Міжнародної наукової конференції. Глухів, с. 5–24.
- Гуцульські говірки: короткий словник* (1997). Я. Закревська (відп. ред.). Львів, 232 с.
- Дзендзелівський, Й. О. (1958). Словник специфічної лексики говірок нижнього Подністров'я. [У:] *Лексикографічний бюлетень*, вип. 6, с. 36–54.
- Дидик-Меуш, Г. (2021). *Мокряни. Говірка маминого села. Словник*. Львів, 288 с.
- Євтушок, О. М. (1997). Короткий словник говірок Рівненщини. [У:] *Вивчення говірок Рівненщини*. Рівне, с. 38–138.
- Коваленко, Н. Д. (2001). Матеріали до словника фразем західнополіських говірок. [У:] *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Зб. наук. праць. Ужгород, вип. 4, с. 253–257.

- Леснова, В. В. (2013). *Словник оцінних номенів людини в українських діалектах*. П. Ю. Гриценко (ред.). Луганськ, 304 с.
- Лисенко, П. С. (1974). *Словник поліських говорів*. Київ, 260 с.
- Лисенко, П. С. (1958). Словник специфічної лексики правобережної Черкащини. [У:] *Лексикографічний бюлетень*, вип. 6, с. 5–21.
- Мартінова, Г. і Щербина, Т. (2020). *Словник середньонадніпрянських говірок*. Черкаси, 492 с.
- Матеріали до словника подільського говору* (2021). І. В. Гороф'янюк (упоряд.). Вінниця, 461 с.
- Негрич, М. (2008). *Скарби гуцульського говору: Березови*. Львів, 224 с.
- Никончук, М. В. (1985). *Сільськогосподарська лексика правобережного Полісся*. А. М. Залеський (ред.). Київ, 312 с.
- Омельченко, З. Л. і Клименко, Н. Б. (2006). *Матеріали до словника східностепових українських говірок*. Донецьк, 114 с.
- Онишкевич, М. Й. (1984). *Словник бойківських говірок*. У 2 ч. Київ.
- Оскірко, О. П. (2020). Матеріали до «Словника назв їжі та напоїв у східноподільських говірках». [У:] *Волинь-Житомирщина: Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*, вип. 31, с. 66–73.
- Панцьо, С. Є. (2009). *Матеріали до словника лемківських говірок (дієслівна лексика)*. Тернопіль, 108 с.
- Пиртей, П. С. (2004). *Короткий словник лемківських говірок*. Упоряд. і підгот. до друку Є. Д. Турчин. Івано-Франківськ, 326 с.
- Піпаш, Ю. і Галас, Б. (2005). *Матеріали до словника гуцульських говірок: Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області*. Ужгород, 266 с.
- Поліщук, Л. Б. (2015). *Структурна організація та географія назв традиційного будівництва в східноподільських говірках*. Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Умань, 425 с.
- Пошивайло, О. (1993). *Ілюстрований словник народної гончарської термінології Лівобережної України. Гетьманщина*. Опішня, 280 с.
- Сабадош, І. (2008). *Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району*. Ужгород, 480 с.
- Сагаровський, А. (2008). Діалектний словник Слобожанщини: проблеми фонетичної коректності. [У:] *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Українська діалектна лексика як об'єкт словникарства та лінгвогеографії (до 100-річчя від дня народження М. А. Грицака)*. Ужгород, вип. 12, с. 176–179.
- Словник буковинських говірок* (2005). Н. В. Гуївчанюк (ред.). Чернівці, 688 с.
- Словник рідковживаних слів* (2008). [У:] *Говірки історичної Уманщини та суміжних земель*. Т. М. Тищенко (ред.). Умань, с. 247–259.
- Словник українських говорів Одещини* (2011). О. І. Бондар (ред.). Одеса, 224 с.
- Словник українських східнослобожанських говірок* (2002). К. Глуховцева (ред.). Луганськ, 234 с.
- Тищенко, Т. М. (2008). *Лексика бджільництва Східного Поділля*. Умань, 90 с.
- Тищенко, Т. М. (2017). «Словник східноподільських говірок» як відображення номінаційних процесів у східноподільському ареалі української мови. [У:] *Філологічний часопис*. О. Зелінська (гол. ред.). Умань, вип. 2 (10), с. 216–226.
- Тищенко, Т. М. (2014). *Східноподільський родильний обряд: лексикографічний та текстовий опис*. Умань, 460 с.
- Турчин, Є. Д. (2011). *Словник села Тилич на Лемківщині*. Львів, 384 с.
- Хобзей, Н. (2002). *Гуцульська міфологія: Етнолінгвістичний словник*. Львів, 216 с.
- Хобзей, Н., Сімович, О., Ястремська, Т. і Дидик-Меуш, Г. (2013). *Гуцульські світи*. Лексикон. Львів, 668 с.
- Хобзей, Н., Сімович, О., Ястремська, Т. і Дидик-Меуш, Г. (2009). *Лексикон львівський: поважно і на жарт*. Львів, 672 с.
- Хобзей, Н. В. (2005). Український діалектний словник нового сторіччя. [У:] *Діалектна лексика: лексикологічний, лексикографічний та лінгвогеографічний аспекти*. П. Ю. Гриценко (ред.). Глухів, с. 148–154.
- Хобзей, Н. В. і Ястремська, Т. О. (2008). Діалектний словник: автор і читач. [У:] *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Українська діалектна лексика як об'єкт словникарства та лінгвогеографії (до 100-річчя від дня народження М. А. Грицака)*. Ужгород, вип. 12, с. 203–205.
- Чабаненко, В. (1992). *Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини*. У 4 т. Запоріжжя.
- Швец, В. (2012). *Традиційне різьблення Уманщини*. Умань, 206 с.

- Шило, Г. Ф. (2008). *Наддністрянський регіональний словник*. Львів; Нью-Йорк, 288 с.
Pelcowa, H. (2015). *Słownik gwar Lubelszczyzny*. Lublin, t. 1–5.
Słownik języka mieszkańców powiatu kolskiego (2018). B. Osowski (red.). Poznań, t. 1–2.

Подано до редакції 18.08.2021 року
Прийнято до друку 29.10.2021 року